

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 6402-2562

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 6402-2019

**การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ
ฟาร์มโคนม**

**GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR
DAIRY CATTLE FARM**

**สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์**

ICS 65.020.30

ISBN XXX-XXX-XXX-X

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 6402-2562

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 6402-2019

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ

ฟาร์มโคนม

GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR

DAIRY CATTLE FARM

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

50 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 02 561 2277 โทรสาร 02 561 3357

www.acfs.go.th

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 137 ตอนพิเศษ 12 ง

วันที่ 15 มกราคม พุทธศักราช 2563

**คณะกรรมการวิชาการพิจารณามาตรฐานสินค้าเกษตร
เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม**

1.	อธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย
นายอำพันรุ้ เวฬุตันติ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์	ประธานกรรมการ
2.	ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์
นายอชฌา สุวรรณนิตย์
นางพรทิพย์ พรกุลวัฒน์	กรรมการ
3.	ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
นางสาวยุพา เหล่าจินดาพันธ์
นางสาววิรัชณี โลหะชุมพล	กรรมการ
4.	ผู้แทนสำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์
นายเอกชัย ก่อเกียรติสกุลชัย
นางสาวศศิกา แก้วประเสริฐ
นางสาวดวงใจชนก ทับทัน	กรรมการ
5.	ผู้แทนสำนักเทคโนโลยีชีวภาพการผลิตปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์
นายภาณุพันธ์ พงษ์เพ็ง	กรรมการ
6.	ผู้แทนคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ศกร คุณวุฒิมฤทธิธิน	กรรมการ
7.	ผู้แทนคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์กิตติศักดิ์ อัจฉริยะขจร	กรรมการ
8.	ผู้แทนสภาเกษตรกรแห่งชาติ
นายณัฐวุฒิ ประทีปปะวงนิช	กรรมการ
9.	ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
นายชัชวาลย์ มณีทัฬห	กรรมการ
10.	ผู้แทนองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย
นายสมควร ศรีเมือง
นายदनัย สายนุ้ย	กรรมการ
11.	ผู้แทนชุมนุมสหกรณ์โคนมแห่งประเทศไทย จำกัด
นายณัยฤทธิ์ จำเล
นายกฤษสฤษฏ์ ปิตตมาตา
นางอัมพร เบ้าทองหล่อ	กรรมการ

12. ผู้แทนสมาคมกลุ่มเกษตรกรผู้รวบรวมน้ำนมดิบ
นายบุญรวม แผงเสียง	กรรมการ
13. ผู้แทนสมาคมผู้เลี้ยงโคนมไทยโฮลสไตน์พีรีเซียน
นายมงคล ศรีศุทธยานนท์
นางสาวศรีวรรณ เกตุแก้ว	กรรมการ
14. ผู้แทนสมาคมสัตว์บาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพบูลย์ ใจเด็ด	กรรมการ
15. ผู้แทนสำนักกำหนดมาตรฐาน
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
นางสาวจิรจิต ดิศสนะ
นางสาวชมภูษ เสนทองแก้ว	กรรมการและเลขานุการ

ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ประกาศมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6402-2552 เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2552 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2552 เพื่อให้มาตรฐานมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรจึงมีมติให้ปรับปรุงแก้ไข มาตรฐานสินค้าเกษตรฉบับเดิม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาฟาร์มโคนมให้เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศ และระหว่างประเทศ

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้กำหนดขึ้นโดยใช้เอกสารต่อไปนี้เป็นแนวทาง

มกษ. 6402-2552. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม.

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2561. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางทบทวนและจัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม (มกษ. 6402-2552).

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร :
การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม
ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑

โดยเป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกอบมติคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้ออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

๑. ให้ยกเลิกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒

๒. กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม มาตรฐานเลขที่ มกษ. 6402-2562 ไว้เป็นมาตรฐานทั่วไป ดังมีรายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้

๓. บรรดาใบรับรองที่ผู้ประกอบการตรวจสอบมาตรฐานได้ออกตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒ ให้ยังคงใช้ได้ต่อไป จนกว่าใบรับรองนั้นจะสิ้นอายุ หรือถูกเพิกถอน หรือมีการขอยกเลิก ทั้งนี้ ไม่เกินสองปีนับตั้งแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ทั้งนี้ ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

(นายประภัตร โพธสุธน)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ปฏิบัติราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรฐานสินค้าเกษตร

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม

1. ขอบข่าย

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมเพื่อการค้า ครอบคลุมข้อกำหนดตั้งแต่องค์ประกอบฟาร์ม การจัดการฟาร์ม บุคลากร สุขภาพสัตว์ สวัสดิภาพสัตว์ สิ่งแวดล้อม และการบันทึกข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โคนมมีสุขภาพดี และได้น้ำนมดิบที่มีคุณภาพในการนำไปใช้ผลิตเป็นอาหารที่ปลอดภัยต่อการบริโภค

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ มีดังต่อไปนี้

2.1 โคนม (dairy cattle) หมายถึง สัตว์ในสกุลบอส (*Bos*) ที่เลี้ยงไว้เพื่อใช้ผลิตน้ำนมสำหรับบริโภคเป็นอาหาร

2.2 ฟาร์มโคนม (dairy cattle farm) หมายถึง สถานประกอบการที่เลี้ยงโคนม ซึ่งครอบคลุมถึง โรงเรือนคอกพัก สถานที่เก็บอาหารสัตว์ เก็บเครื่องมือและอุปกรณ์ ทำลายซากสัตว์ รวบรวมขยะและมูลสัตว์

3. ข้อกำหนด

ข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ให้เป็นตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 รายการและข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม

รายการ	ข้อกำหนด
<p>1. องค์ประกอบฟาร์ม</p> <p>1.1 สถานที่ตั้ง</p>	<p>1.1.1 ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวกต่อการขนส่ง</p> <p>1.1.2 ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนจากอันตรายทางกายภาพ เคมี และชีวภาพ เว้นแต่มีมาตรการป้องกันอันตรายที่มีประสิทธิภาพ</p>
<p>1.2 ผังและลักษณะฟาร์ม</p>	<p>1.2.1 พื้นที่ฟาร์มมีขนาดเพียงพอเหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพสัตว์และสิ่งแวดล้อม</p> <p>1.2.2 มีการวางผังฟาร์มที่ดี และจัดพื้นที่ของแต่ละกิจกรรมแยกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน เหมาะสมตามวัตถุประสงค์และขนาดฟาร์ม รวมทั้งแยกพื้นที่เลี้ยงจากที่พักอาศัยเพื่อให้สามารถป้องกันการปนเปื้อนได้</p> <p>1.2.3 มีทางเข้า-ออกฟาร์มโคนมทางเดียว</p> <p>1.2.4 มีการจำกัดการเข้า-ออกของบุคคลในบริเวณพื้นที่เลี้ยงสัตว์</p>
<p>1.3 โรงเรือน</p>	<p>1.3.1 สร้างด้วยวัสดุที่คงทน แข็งแรง ง่ายต่อการทำความสะอาดและบำรุงรักษา มีหลังคา มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ภายในโรงเรือนไม่มีส่วนยื่นที่แหลมคม ที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ปฏิบัติงานและโคนม</p> <p>1.3.2 โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงโคนมมีพื้นที่เพียงพอกับจำนวนโคเพื่อให้เห็นพฤติกรรมได้ตามธรรมชาติ</p> <p>1.3.3 พื้นโรงเรือนที่ใช้เลี้ยงโคต้องเรียบ ไม่ลื่น ระบายน้ำได้ดี สามารถทำความสะอาดและปฏิบัติงานได้สะดวก</p> <p>1.3.4 พื้นโรงรีดนมหรือบริเวณรีดนมต้องทำด้วยวัสดุไม่ลื่น ระบายน้ำได้ดี</p> <p>1.3.5 รางหรือภาชนะใส่อาหารและน้ำสำหรับโคนม ทำด้วยวัสดุที่ทำความสะอาดง่าย และไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวสัตว์</p> <p>1.3.6 มีรางหรือภาชนะใส่อาหารและน้ำ เพียงพอกับขนาด อายุ และจำนวนโคนม วางอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมเพื่อให้โคกินอาหารและน้ำได้สะดวก</p> <p>1.3.7 มีช่องบังคับสัตว์ เพื่อความสะดวกและปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน และไม่เป็นอันตรายกับโค กรณีไม่มีช่องบังคับสัตว์ ให้ใช้ช่องรีดนมแทนได้</p>

รายการ	ข้อกำหนด
1.4 เครื่องมือและอุปกรณ์	<p>1.4.1 มีเครื่องมือและอุปกรณ์เพียงพอต่อการรีดนมและการปฏิบัติงานในฟาร์ม</p> <p>1.4.2 มีสถานที่เก็บเครื่องมือและอุปกรณ์เป็นสัดส่วน สะดวกในการปฏิบัติงาน</p> <p>1.4.3 ติดตั้งหรือเลือกใช้เครื่องรีดนมอย่างถูกต้อง เหมาะสม และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตและไม่ทำให้เกิดการบาดเจ็บของเต้านมโค</p> <p>1.4.4 อุปกรณ์และภาชนะที่เกี่ยวข้องกับการรีดและขนส่งน้ำนมดิบต้องเอื้อต่อการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ</p>
2. การจัดการฟาร์ม	<p>2.1 มีเอกสารหรือหลักฐานที่แสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานในฟาร์มสำหรับกิจกรรมที่สำคัญ และปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนด ได้แก่ การจัดการพันธุ์ประวัติ การผสมพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์โคนม การจัดการอาหารสำหรับโคนม การจัดการด้านสุขภาพ การจัดการรีดนมและน้ำนมดิบ การทำความสะอาด และการจัดการขยะและมูลสัตว์</p>
2.2 การจัดการอาหารสำหรับโคนม	<p>2.2.1 จัดให้มีอาหารที่เพียงพอและเหมาะสมกับความต้องการของโคนมในแต่ละช่วง</p> <p>2.2.2 กรณีที่ใช้อาหารสำเร็จรูป ต้องมีคุณภาพและมาตรฐานตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ และให้ตรวจสอบคุณภาพอาหารโคนมทางกายภาพในเบื้องต้น</p> <p>2.2.3 กรณีผสมอาหารเอง ห้ามใช้สารต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ และมีกระบวนการผสมอาหารสัตว์อย่างถูกสุขลักษณะ</p> <p>2.2.4 การผสมหรือเติมยาสัตว์ในอาหารและน้ำ ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม มีบริเวณเก็บอาหารสัตว์ดังกล่าวแยกออกจากอาหารทั่วไป และมีป้ายบ่งชี้</p> <p>2.2.5 มีสถานที่เก็บอาหารโคนมที่สามารถป้องกันการปนเปื้อนและการเสื่อมสภาพของอาหารสัตว์ได้</p>
2.3 การจัดการน้ำใช้ในฟาร์ม	<p>2.3.1 น้ำสำหรับโคกินต้องมีปริมาณเพียงพอ และสะอาด</p> <p>2.3.2 น้ำที่ใช้ในฟาร์มต้องสะอาด เพียงพอและเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ในการใช้</p>
2.4 การจัดการการรีดนมโคและการขนส่ง	<p>มีการเตรียมแม่โคก่อนการรีด การรีด และการขนส่ง ที่ถูกต้องตามสุขลักษณะที่ดี</p>

รายการ	ข้อกำหนด
<p>2.5 การทำความสะอาดและบำรุงรักษา</p>	<p>2.5.1 โรงเรือน เครื่องมือและอุปกรณ์ ต้องสะอาดและถูกสุขลักษณะ</p> <p>2.5.2 บำรุงรักษาโรงเรือน เครื่องมือและอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพดี มีความปลอดภัยต่อโคและผู้ปฏิบัติงาน</p> <p>2.5.3 สารเคมี ยาฆ่าเชื้อ หรือวัตถุอันตรายด้านการปศุสัตว์ที่ใช้ในกระบวนการต่างๆ ให้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และใช้ตามคำแนะนำวิธีใช้ของฉลากหรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ ผู้ควบคุมฟาร์ม และเก็บเป็นสัดส่วน</p>
<p>3. บุคลากร</p>	<p>3.1 มีจำนวนบุคลากรเหมาะสมกับจำนวนโคที่เลี้ยง มีการจัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน</p> <p>3.2 ผู้ประกอบการหรือบุคลากรที่เลี้ยงโคต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และได้รับการฝึกอบรมหรือได้รับการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้เลี้ยงโคอย่างถูกต้อง</p> <p>3.3 มีสัตวแพทย์ที่ได้รับใบรับรองเป็นผู้ควบคุมฟาร์มกำกับดูแลด้านสุขภาพโค</p> <p>3.4 ผู้ปฏิบัติงานในฟาร์มต้องมีสุขลักษณะส่วนบุคคลที่ดี และต้องได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีว่าไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง</p>
<p>4. สุขภาพสัตว์</p> <p>4.1 การป้องกันและควบคุมโรค</p>	<p>4.1.1 มีการทำเครื่องหมายประจำตัวโคทุกตัว ตามระบบการทำเครื่องหมายและขึ้นทะเบียนสัตว์แห่งชาติของกรมปศุสัตว์</p> <p>4.1.2 การจัดการสุขภาพสัตว์ การใช้ยา และโปรแกรมวัคซีน อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม</p> <p>4.1.3 มีการป้องกันและฆ่าเชื้อโรค ยานพาหนะ อุปกรณ์ และบุคคลก่อนเข้าฟาร์ม รวมถึงมีการจดบันทึกการผ่านเข้า-ออกฟาร์มของบุคคลภายนอกที่สามารถตรวจสอบได้</p> <p>4.1.4 มีมาตรการควบคุมสัตว์พาหะ</p> <p>4.1.5 ระบุแหล่งที่มาของโคนม และมีการกักโรคและตรวจรับรองสุขภาพโคนมที่นำเข้าฟาร์มใหม่</p>

รายการ	ข้อกำหนด
	<p>4.1.6 กรณีเกิดโรคระบาดหรือสงสัยว่าเกิดโรคระบาด ให้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์และคำแนะนำของกรมปศุสัตว์</p> <p>4.1.7 การจัดการซากโคให้อยู่ในดุลยพินิจของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มด้วยวิธีเหมาะสม ในกรณีของโคที่ตายจากโรคระบาด ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์</p>
4.2 การบำบัดโรคสัตว์	<p>4.2.1 การบำบัดโรคสัตว์ให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มและเป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 9032 เรื่อง ข้อกำหนดการควบคุมการใช้ยาสัตว์</p> <p>4.2.2 การจัดเก็บวัคซีนหรือยาสัตว์ที่ฟาร์ม ให้เก็บรักษาตามคำแนะนำของกรมปศุสัตว์ สัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม หรือคำแนะนำบนฉลากหรือเอกสารกำกับและเก็บเป็นสัดส่วน</p>
5. สวัสดิภาพสัตว์	ดูแลโคให้มีความเป็นอยู่ที่สบาย หากโค ป่วย บาดเจ็บ พิกการ ให้ปฏิบัติอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการทรมานสัตว์
6. สิ่งแวดล้อม	<p>6.1 กำจัดหรือจัดการขยะมูลฝอย ของเสีย และมูลโค ด้วยวิธีการที่เหมาะสมและถูกสุขลักษณะ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม</p> <p>6.2 กรณีมีขยะติดเชื้อ ให้แยกทำลายและกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้องภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม</p> <p>6.3 จัดการน้ำเสียจากฟาร์มอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม</p>
7. การบันทึกข้อมูล	<p>7.1 ให้บันทึกข้อมูล ได้แก่ บันทึกด้านการผสมพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์ บันทึกการจัดการอาหารให้โคนม บันทึกด้านการจัดการด้านสุขภาพ และบันทึกด้านการจัดการรีดนม ปริมาณและคุณภาพน้ำนมดิบ บันทึกการทำความสะอาดและการบำรุงรักษาโรงเรือนและอุปกรณ์ และบันทึกด้านบุคลากร</p> <p>7.2 ให้เก็บรักษาบันทึกข้อมูลเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี</p>